

DE REBUS PUBLICIS

ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ*

Україна від самих початків свого існування до сьогодні пережила свою трагічну історію, вистояла, і в цьому один із багатьох інших аргументів її майбутнього. Але сьогоднішнє її становище не йде в жодні порівняння з ситуаціями, які переживала Україна в минулому протягом всієї своєї історії. Аналіз усіх політичних заходів, які інтенсивно проводять по відношенні до України московські керівники і які систематично і планомірно здійснюються, приводить до висновку, що в планах Москви є безумовне винародовлення української нації будь-якими шляхами і засобами, позбавлення її перспективи для існування. В сьогоднішніх умовах, як їх називають партійні керівники, “гласності” і “демократизму” немає місця для справжнього національного відродження, встановлення статусу повноправної держави – республіки з усіма її не формальними, а справжніми ознаками: конституцією, конституційним урядом, національною армією, національною валютою, які виражають самостійну національну економіку, і взаємним дипломатичним представництвом в Україні і за її кордоном.

Тому немає підстав для найменших ілюзій щодо якихось можливостей справжнього розквіту політичного життя нації, економіки й культури. Це стосується й інших націй, які сьогодні перебувають під чоботом московського деспотизму. В їх розвитку Москва зацікавлена настільки, наскільки вони служать її цілям, котрим підпорядковані всі економічні плани і їх реалізація в кожному неросійському регіоні імперії. Все, що сьогодні здійснюється

* Стаття написана в 1987-1988 рр. і надрукована в Канаді під псевдонімом.

офіційно заходами московського уряду, в тому числі й в економіці, спрямоване на те, щоб сучасна політична система імперії вижила в умовах своєї економічної та політичної кризи, щоб зберегти недоторканим свій політичний статус на внутрішній арені. Всі заходи розраховані на те, щоб зберегти “єдиную неделимую”. Навіть мінімальні, а загалом ілюзорні уступки в бік демократії, деяка децентралізація і т. ін. не покликані розв’язати основне – встановлення самостійних державностей усіх націй Радянського Союзу. .

Поки не буде розв’язане це питання, усі заходи й ініціативи російської імперії міжнародного і внутрішнього характеру є всього-навсього необхідними кроками з метою її виживання.

Однак ті заходи, які робить московський уряд з метою виживання, не передбачають корінних змін у національній політиці Москви. Бо тоді треба було б не тільки поламати старі, вироблені історією імперії традиції панування в Україні, але в першу чергу відмовитися від цього панування.

Пропагандисти радянського способу “розв’язання” національного питання говорять про якийсь “ріст” і “розквіт” економічного і культурного життя всіх республік. Він не може не бути, загальний поступ, в порівнянні з тим, що було колись, піввіку і більше тому, і що є зараз. Але в загальному підсумку цей поступ потрібен імперії, без нього вона не існувала б. Крім того, він не може заслонити основного, а саме того, що кожна республіка, якими б досягненнями, справжніми і вигаданими пропагандистами, не відзначалася, є підневільною, позбавленою своєї національної самостійності.

Московська імперія не може існувати без своїх колоній, без їх експлуатації – в цьому весь сенс її політики. Але Москва не може обійтися насамперед без України – могутнього джерела її прибутків, які приходять їй даром, безмежного поля для колонізації, для здійснення її споконвічної мрії – переварити в своєму імперському котлі “інородців”, в першу чергу українців. Для цього вони мають відректися від своїх природних багатств, в ім’я “дружби” поступитись життєвим простором, відмовитись від своєї мови і культури, прийняти російську – повністю асимілюватись.

Цій меті ревно служить так званий “уряд” УРСР. Він нічого самостійно не вирішує, нічого не приводить у життя без згоди і санкцій Москви. Він не вибраний народом шляхом демократичних і прямих виборів згідно з справжніми статтями Конституції. Він не виражав і не виражає волі народу. Він є знаряддям для виконання

політики Москви щодо України. Систематично проваджені так звані вибори є політичним фарсом, глуфом над політичними правами нації, бо висунуті партійно-державним апаратом так звані народні депутати не представляють корінних інтересів поневоленого українського народу, його справжніх прагнень до самостійного самоврядування, самостійної внутрішньої і зовнішньої політики. Така правда, яку нічим не підміниш, нічим не замажеш.

Тимчасом, постійне, при будь-якій нагоді і без неї, форсування думки про якусь нібито “суверенність” УРСР, про “розв’язання національного питання” є нічим іншим, як черговим пропагандистським заходом, покликаним котрий уже раз переконати український народ у тому, ще він, мовляв, має те, чого насправді не має. Він не має ні суверенної республіки, ні розв’язаного національного питання. Бо справжню суверенність український народ розуміє не так, як московські загарбники, розуміє не так і розв’язання національного питання, про яке трублять режимні пропагандисти й апаратники. Занафталінені думки висунув В. Щербицький на помпезному засіданні, приуроченому 70-річчю так званого утворення радянської влади на Україні. Бо хіба народ забув, яким “законним” шляхом встановлювалась ця влада, тобто загарбання України Московією, і яка це була “всебічна підтримка Москви робітникам і селянам України” – викачування з виголодженої, вимореної війною України зерна, всіх харчових запасів, розстріли, червоний терор, у кривавих потоках якого загинули сотні і тисячі українців, культурні та політичні діячі. Може, справді буде “додатково” вивчено і висвітлено, до чого закликав В. Щербицький, у цій кривавій історії “деякі періоди і події” і які саме? Може, але немає ілюзій щодо якихось змін якраз у національній політиці московської імперії.

Національна політика московського уряду в Україні здійснюється кількома найважливішими шляхами, але справжній її зміст прикривається загальними потребами всієї імперії, зокрема економічними, а також нібито важливими потребами самого ж українського народу. Ця демагогічна брехня зразу ж стає явною, коли тільки об’єктивно глянути на наслідки цієї політики.

Найголовніший засіб, за допомогою якого реалізується московська політика в Україні, є її колонізація.

Потреби економічного розвитку імперії, мовляв, природно створюють гостру необхідність... руйнування національних

демографічних структур. Це, в свою чергу, створює сприятливі умови винародовлення української національності. Тут і з'явився штучний, нічим не підтверджений термін "радянський народ", який нібито має... історичну необхідність зникнення націй, загнаних під московський чобіт. Кажуть, це неминучий процес... інтернаціоналізації, який на звичайній мові є русифікацією. Бюрократи і партійні чиновники твердять: потреби виробництва вимагають в такому-то конкретному регіоні збільшення робочих місць, яких неможливо забезпечити лише місцевими кадрами, місцевою робочою силою. Для цього потрібна "братня допомога". Якраз ця "допомога" й виявляється в розчиненні місцевого населення приїжджим елементом.

Таким чином, освячується штучна міграція населення, спрямована, якщо їй давати політичну оцінку, на русифікацію неросійських національних територій. Скажімо, організовується в Тернополі льонопрядильний комбінат з кількатисячним робітничим та інженерним персоналом, якого неможливо забезпечити силами лише однієї Тернопільщини. Не думають набирати людей із найближчих областей, із резерву чи навіть надміру робочих рук, що характерне для багатьох районів України. Це будуть, як правило, приїжджі із Російської федерації, з інших регіонів імперії, тільки не з України.

Що все це означає на практиці, дуже добре знає місцеве населення, зокрема тернопільчани: розчинення українського населення приїжджим російським елементом, різке загострення квартирної проблеми, змішані шлюби, які в більшості дають приріст російської національності, різкий стрибок правопорушень – убивств, насильства, грабежів, збільшення пияцтва і т.д.

"Єдніонеделіміцкі" вже домовилися до того, що пропонують сьогодні, під впливом гігантоманських завдань економічного розвитку імперії, ліквідувати сучасний національно-територіальний поділ всієї імперії. На думку якогось Г. Попова, сучасний національно-територіальний поділ є ні більше, ні менше... гальмом у перебудові (див. журнал "Знамя", 1988, №1). Пісенька, виявляється, вже дуже стара, і починається вона ще в достолипінські часи. Завжди в обрусителів були "проблеми" і "питання", які вимагали класти в жертву нації і народи, що населяли російську імперію. В таких випадках "державність", яку російські правителі та всі їхні слуги розуміли не інакше, як тільки "єдніонеделіма" імперія, завжди

вимагала підпорядкувати “общім” інтересам національні, з якими, в кінцевому наслідку, вони й не рахувалися.

Інший чинник руйнування національних структур населення і його асиміляції – військова служба. Відомо, що вищий військовий склад, вибуваючи у відставку, має право обирати місце проживання за власним бажанням. Дозвіл на прописку одержують військові відставники. Величезний процент їх осідає в різних містах України.

Крім того, в кожному військовому окрузі величезна кількість військових службовців з сім’ями групується в переважний більшості в містах і містечках України. В національному відношенні вони становлять більшість неукраїнської національності. Призовники-українці, за малими винятками, проходять військову службу не в Україні, а тут відбувають службу солдати з усіх усюдів імперії. Цей принцип перемішування всіх національностей не завжди послідовно застосовувався ще в часи царської Росії. На Україні, наприклад, квартирували полки і мали навіть назви від місцевості їх розміщення. Правда, вони не були сформовані виключно з місцевого населення, яке, проте, становило в цих полках поважні відсотки. Але сьогодні названий принцип ретельно реалізується навпаки і розрахований на асиміляцію і русифікацію українців.

На відміну від особливих прав росіян на прописку такого права на всій території УРСР позбавлений українець. Наприклад, вчителька-українка, працюючи довгі роки на селі, не може одержати дозволу переїхати на постійне проживання у великому обласному центрі, де існує обов’язкова паспортна прописка (вона обов’язкова й на всій території імперії), хоч і має можливість підшукати в місті тимчасову житлову площу.

На житлоплощу вона також має право, записане в Конституції УРСР. Але вона, як і тисячі й тисячі громадян, які живуть у нелюдських житлових умовах (навіть при офіційно визначеній нормі – 9 квадратних метрів на особу!), фактично не забезпечена цим житлом. І найпрекрасніші статті конституції, про яку пропагандисти трублять на всі заставки, ні більше, ні менше є свистком паперу.

Учителю відмовлено в прописці. Але тут же, в її присутності, дозвіл на прописку одержує приїжджа з Росії. Так було і так є сьогодні: дискримінаційні обмеження діють в усіх регіонах імперії як випробуваний засіб колонізації.

Ще одним надзвичайно важливим чинником винародовлення українців є порочна в самій своїй основі організація в Україні шкільництва.

Максимальна увага тут приділяється забезпеченню шкільною мережею приїжджого російськомовного населення. Як правило, для приїжджих створюються російські школи. Рідних шкіл позбавлені українці в Російській федерації, яких там нараховується за останнім (1979 р.) переписом 3 млн. 658 тис. В тих місцях України, де дітей російської національності не вистачає на окрему школу, їх “підселяють” до українських шкіл, створюючи паралельні російсько-українські класи. Однак такі школи стають виключно російськими.

Зокрема широко практикується переведення українських шкіл на російську мову викладання, що й призвело до ліквідації взагалі українських шкіл в більшості міст України. Виняток становлять західноукраїнські міста, хоч і тут русифікація (шляхом колонізації та асиміляції українського населення) зробила вже значний поступ.

Водночас зменшено кількість годин на вивчення української мови. Зате для вивчення російської мови створено особливі привілеї – групи з мінімальною кількістю учнів. Такі групи для вивчення української мови відсутні.

Не менш красномовний такий факт: учителі російської словесності одержують 15% надбавки до зарплати. Це плата за русифікацію!

Необхідно відзначити в цілому низький рівень викладання української мови і літератури. Недбальство з боку адміністрації народної освіти настільки очевидне, що не може не викликати обурення. Низький рівень підготовки вчителів української мови й літератури вказує на притуплення елементарних почуттів національного патріотизму і самосвідомості у всіх, хто зайнятий вихованням вчительських кадрів.

Слід вказати на катастрофічне становище в системі дошкільного виховання. За елективними даними, сьогодні на території України немає українських закладів дошкільного виховання. Виняток становлять хіба що деякі дитячі заклади в західноукраїнських областях. Так звані ясла і дитячі садки, в яких виховуються діти дошкільного віку, в головній своїй масі є російськими. Такий стан треба розглядати як національну катастрофу. Це – джерело, причому дуже реальне, яке своїми

брудними водами залле весь народ і перекреслить його майбутнє існування як нації. Немає підстав сподіватися, що становище зміниться найближчим часом, хоч і піднімаються голоси про необхідність щось (що саме?) тут зробити.

Колонізаторська політика московського уряду породила таке ганебне явище, як свідомий, не силований набір українців – випускників середніх загальноосвітніх шкіл в університети і педагогічні інститути на російську філологію. Мовляв, раз закриваються українські школи – буде важко влаштуватись на роботу за спеціальністю, та й з політичного погляду безпечніше – не буде звинувачень у... націоналізмі...

Ліквідація українських шкіл і заміна їх російськими систематично відбувається по селах ряду районів Миколаївської, Дніпропетровської, Донецької, Сумської та інших областей Східної України.

Великий наплив на Україну неукраїнського населення – це одверта колонізація етнічної території. Процес так званої “інтернаціоналізації” тут діє в єдиній формі та в єдиному напрямі – русифікації.

Політичний курс на русифікацію, який послідовно проводить сучасні правителі, є успадкований від найдавніших часів існування Російської імперії і сьогодні доведений до повної досконалості. Це знайшло вираз у методах і способах його проведення. Без сумніву, він передбачає реалізацію виплеканих планів. Повна русифікація неросійських народів СРСР означала б тим самим ліквідацію цих народів. Само собою зникло б їх прагнення до самостійного існування, відокремлення від Російської імперії. Етнічні території неросійських народів стали б назавжди російськими, а населення їх влилось би до складу російського народу. Різко збільшилася б його чисельність, населення всієї імперії стало б монолітним у національному відношенні. Російська імперія, в минулому багатонаціональна держава, яка роздиралась національно-визвольними рухами, що розвивались по-різному в різні часи, не мала б тепер необхідності витратити сили на боротьбу з цими рухами, змогла б повністю повернути свої сили назовні. Звичайно, тоді народи світу почули б ці сили. Плекана віками мрія російських царів і їх послідовників про світове панування вступила б у стадію її практичного здійснення. Такий сенс шаленої русифікації, колонізації неросійських народів і етнічних територій СРСР.

Комуністична партія СРСР проводить курс на здійснення викладеної вище програми. Сьогодні вона навіть не дуже криється з її антинаціональним змістом, акцентуючи на першочергових потребах економіки всієї імперії. Потреби господарства, економічного розвитку СРСР підминають під свій прес усе: природні ресурси етнічних територій, національні кадри, їх професійний вишкіл, усе духовне життя націй. Для здійснення далекосяжних планів працюють усі адміністративні органи республік і автономних областей та округів. На практиці це означає переведення всього життя республік на російську мову, на повне й інтенсивне використання всіх резервів, підпорядкованих виконанню політичних планів Москви.

У зв'язку з цим навіть дозволене, тобто те, що не переступає нині діючої Конституції Української РСР, але не вкладається в загальний політичний курс Москви, викликає шалену лютю і репресії. Так, і правозахисний рух, і викриття дискримінацій у шкільництві, нерівноправності національних мов, і порушення багато інших справ в Україні, які не можуть не викликати протестів, кваліфікуються як український "буржуазний націоналізм", "ворожість" до українського народу, "відщепенство" та всілякі інші "злочини". Це означає повну нетерпимість до тих, хто не згідний з національним гнітом і виступає проти нього доступними йому засобами, нетерпимість і до тих, хто, заявляючи про свою згоду з курсом "перебудови" і "гласності", захищає елементарні права українського народу. Шабаш, який розгорнули власті і їх преса по відношенні до редколегії журналу "Український вісник", дуже промовисто говорить про сталінський курс в ділянці ідеології щодо громадян України, які одверто протестують проти її плачевного культурно-духовного становища, проти продовження насильства над людьми, які осмілились протистояти денационалізації, придушенню демократичних прав і свобод людини.

Подібне було і в 60-ті, і в 70-ті роки. Знаменитий лист-звернення І. Дзюби в ЦК КПУ із запитанням "інтернаціоналізм чи русифікація?" опирався на офіційний, наразі ніким не відкинтий із правлячих кіл російської імперії марксизм-ленінізм, але правителі й цього не могли стерпіти, бо ініціатива громадянина України розійшлася зі справжнім політичним курсом Москви щодо України.

У результаті репресій, які в післясталінський період в Україні прокотилися кількома хвилями, власті домоглися лише того, що

люди причаїлись до часу, однак не залишили думки про свободу, про потребу наближати її день. Репресії загнали в глибину духовності (тих людей, які її справді мають) мрію про свободу, але діяльність цих людей при черговій “відлизі” зразу заявляє про себе. Український культурологічний клуб у Києві, Товариство Лева у Львові, випуски літературно-мистецького і наукового позацензурного альманаху “Євшан-зілля”, музикальні групи, які нічого спільного не мають з офіціозом, відновлення “Українського вісника” – все це говорить про те, що живий дух нації не вбитий репресіями, не розіп’ятий страхом, не розтоптаний кадебістським чоботом. Саме цього духу бояться правителі, в ньому вони бачать реальне зло, що виростає в національну проблему, яку слід вирішувати по-справжньому.

Знаючи те, що найкраще тримати підданих у страху, режим і сьогодні в Україні робить що завгодно, щоб втримати такий стан. Він може безкарно проводити свої дії, певний, що за це його ніхто з “центру” не осудить, навпаки – підтримає. Тим більше адміністратори дуже стараються, реалізуючи по-своєму відповідну ініціативу ЦК КПРС про створення найсприятливіших умов для поширення російськомовного середовища. Так, в Україні облвиконкоми, райвиконкоми, інші адміністративні установи, суди, нотаріальні контори, пошта, міліція, залізниця, культурно-масові установи – клуби, палаци культури, навчальні заклади – училища, технікуми, вузи, – всі вони і здійснюють російськомовну ситуацію за широко практикованою умовою: хай тут буде лише один росіянин, слід розмовляти, читати лекції, здійснювати діловодство, вести екскурсії і т. ін. лише російською мовою. Засилля російської мови витворило ту потворну ситуацію, що в публічних місцях, у сфері обслуги, культури все менше і менше української мови.

У результаті політики московського уряду, послідовно провадженій дискримінації української мови, української культури, свідомого їх приниження перед культурою і мовою російською виникло ганебне, за своєю суттю бузувірське явище – відречення українців від своєї мови і культури. І тут же діє антиконституційний, по суті, антинаціональний закон про право батьків обирати для своїх дітей-учнів школу з російською чи українською мовою навчання, про так звану добровільність вивчення української мови. Нечуваний своїм цинізмом, фарисейський за змістом, цей русифікаційний закон одверто спрямований на витіснення української мови із загально-освітніх шкіл України, а відтак витіснення її з усіх сфер суспільного

життя. Робиться усе можливе і неможливе саме так, щоби батьки не хотіли обирати для своїх дітей українську шкалу: у вузах викладання російською мовою, і батьки думають, як би полегшити навчання дітям у вузах. Натомість у вузах вже не питають батьків, не дають їм волі – якою ж мовою навчати.

Знову ж таки голос широких громадських кіл за конституційний захист української мови досі не почули ті, хто встановлює закони і приводить їх у життя. “Уряд” УРСР вдає, що не чує цього голосу, і абсолютно нічого не робить, щоб докорінно змінити становище і прийняти відповідні закони, які стосуються конституційного захисту української мови і культури, а також і природних ресурсів України, її інтелектуальних кадрів і т. д.

Але закони законами – можуть бути прийняті найкращі закони, законодавчі акти, які залишаться паперовими свистками, якщо не будуть приведені в життя! За прикладами далеко не треба йти: усі республіки, згідно з Конституцією СРСР, мають право на добровільний вихід із складу Союзу. Але ця нічого не значуща стаття Конституції є всього лише пропагандистським трюком, потрібним Москві для “звіту”: мовляв, ось які ми правильні, демократичні, великодушні, що дозволяємо на таке! Найменша спроба привести цю статтю в життя, в дію закінчується для її ініціаторів трагічно – якщо не розстрілами, то довічними тюремними і лагерними засудженнями.

Там, де йдеться про генеральний курс партії, ніяк не пахне формалізмом. Там ретельно виконуються гласні і негласні вказівки партійного керівництва і, більше того, перевиконуються. Обрусителі у процесі русифікації так постаралися, що російську мову довели до всіх рівнів громадського і приватного життя громадян України.

Російськомовна ситуація в Україні створила нетерпимість до української мови на рівні побуту. Українець, який удома розмовляв рідною мовою і нею спілкується в публічних місцях, поза домом, постійно і скрізь чує зневажливе ставлення до української мови, роздратування російськомовного жителя і постійні “поради” типу: “пора уже розговоривать человеческим языком”, нібито “нерозуміння” української мови, її “грубість” і т. ін., вказівки на її природне місце лише... на колгоспному базарі або ж серед доярок. У столиці України її російськомовні жителі (а їх переважна більшість!) нерідко хочуть,

дивуючись, з'ясувати, чи український мовець, бува, не... з Польщі або Канади!

На книжковому ринку кількісно переважає російська книжка. Видавництво "Наукова думка" має інструкцію, згідно з якою видання українською мовою не повинні перевищувати 15% усіх його видань. Згідно з положенням ВАК'у (Вищої Атестаційної Комісії) від грудня 1975 р. усі кандидатські і докторські дисертації мають бути написані лише російською мовою, а також захист слід проводити російською мовою. До того часу друкувались російською мовою лише автореферати, а дисертації виконувались рідною мовою. З прийняттям нового положення українська мова втратила ще одну сферу для свого функціонування.

Фактично немає національного телебачення, бо тих кілька годин, що їх відводиться протягом дня в ретрансляції київського телебачення обласними центрами, де є відповідна техніка, не можна вважати українським телебаченням. Та й навіть ті кілька годин перемішані російськомовними програмами! А сама ж українська мова київського телебачення штучно-стерильна, позбавлена властивих живій мові висловів і звучання, ніби пропущена крізь м'ясорубку. Не краще становище й кінопрокату, де україномовні кінокартини – лише рідкісний виняток від правила.

Державна політика якраз і скерована на повне закріплення цього стану, на поглиблення процесу асиміляції українського населення.

Названі вище канали русифікації та колонізації України інтенсивно виявляються в місцях велетенського будівництва, як наприклад, Чорнобильської, Рівненської, Хмельницької, Чигиринської й інших АЕС, густо зосереджених на території України. А тут не відповідають такому будівництву ні реальні потреби в електроенергії, ні геологія ґрунтів, ні обов'язки і правила збереження історично-культурних пам'яток і природи, ні сільськогосподарське виробництво. Причому протести громадськості не відіграють жодної ролі, а міжнародна організація МАГАТЕ, яка покликана стежити за цими та іншими викривленнями, мовчить, ніби боїться щось сказати на захист природи і народу України. Створюється враження, що вона в змові з московським урядом, який інтенсивно форсує будівництво АЕС на Україні. Спеціалісти висловлюють побоювання в доцільності такого будівництва.

Тимчасом справжні наслідки Чорнобильської катастрофи ретельно замовчують, медичні обстеження населення засекречують, ніхто не знає справжньої цифри поражених радіацією і хворих променевою хворобою, викликаною Чорнобилем. Офіційні засоби масової інформації абсолютно замовчують поштовх, який дала Чорнобильська катастрофа раковим захворюванням. Після штучного голоду в Україні 1932-1933 років це другий удар по всій нації, його наслідки сьогодні важко передбачити, але вони будуть відчутні для багатьох майбутніх поколінь. Заспокійливо-заколисуючі коментарі і повідомлення офіційних чинників переслідують єдину мету – ввести український народ і світову громадську думку в оману. Обіцянки офіційних представників про те, що будуть систематично повідомляти про радіаційний стан в Україні, повисли в повітрі. Нічого про нього не відомо, як і нічого не відомо про стан харчових продуктів, поданих в усі крамниці й на ринки України. Просочується інформація, нібито Москва відмовилась від харчових продуктів з України, значить, становище тут ненормальне.

Це стиль московського уряду – все засекречувати. Те, що не можливо втримати в таємниці, трактувати в дусі офіційної думки, що за будь-яких умов мусить бути політично вигідне Москві, хай і суперечить об'єктивній правді.

Так, відомо, що імперія ніколи, тим більше сьогодні, не терпить відцентрових рухів, кінцевим наслідком яких має бути відрив від неї, проголошення державного статусу націй. Наприклад, трактування казахстанських подій засобами масової інформації й офіційними особами звертало увагу на що завгодно, тільки не на їх справжній зміст. Воно показало, що Москва сьогодні віддалена на космічні відстані від розвитку та вирішення національного питання. Навіть визнання, причому надто обтічне, неконкретне, що сьогодні мають місце ще деякі (які?) нерозв'язані питання з національної проблеми, говорить промовисто про дуже далеку, дуже туманну перспективу взятись нарешті за їх обговорення і розв'язання. Можна не сумніватися, яке це буде (якщо буде) обговорення і які будуть його наслідки...

Події, зв'язані з протестом проти національного гніту, не залежно від того, де вони мають місце (в Казахстані чи Прибалтиці, Вірменії чи Україні), висвітлюють дуже типове ставлення до них московського режиму. Так, офіційна преса вважає, наприклад, що статус державної української мови не потрібен. Але він визнаний

у Вірменії під тиском масових виступів. Те, що можна десь в іншій республіці, не можна в Україні – найбільчій, найдрозливішій тощі національного питання. Білорусії вже повністю відібрали національну школу. Режим усвідомлює, що повернути весь білоруський народ до національної мови дуже важко. Тому він і не заперечує більшу “віддушину” в цьому питанні, яке досить широко обговорюється в офіційній білоруській пресі. Таке ж обговорення в Україні досить регламентоване, бо тут у більшості сіл України й є українські школи, ще є *реальний* ґрунт, на якому відроджується ідея національної самостійності України. А цього найбільше боїться режим, боїться відриву України – головної своєї колонії – від імперії. Без України він не мислить свого існування. Для режиму становить небезпеку чисельність українського народу, асиміляція якого вимагає довготривалого періоду і більших зусиль, ніж для цього ж вимагають мало чисельні нації, наприклад, прибалтійські.

За “кількісним” принципом будується політика Москви і в інших республіках, щоб спотворити саму суть проблеми. Наприклад, у Казахстані після відомих подій режимники звернули увагу на... німців – мовляв, їм треба дещо дати для їх національного животіння (їм, звичайно, треба “щось дати”). Але німцям як нації не загрожує винародовлення. Асиміляція загрожує лише німецькій етнічній групі. А також іншим. Тимчасом, мова повинна йти про казахів, що ж їм, нарешті, поліпшити. Отак підмінється саме питання зовсім іншим, менш небезпечним. В Україні розмова, наприклад, про національну школу скерована на права... росіян – борони, Боже, не ущемити їх! Це тоді, коли росіяни в Україні мають і свої школи, і свої театри, і свою пресу, яка спеціально видається в республіці, і своє російськомовне радіо і телебачення, крім загальносоюзних російськомовних (інших загальносоюзних немає!). “Інтернаціоналісти” не подумалися до того, щоб створити, наприклад, “день україномовного всесоюзного телебачення” і т. д., передачі, які транслюються в Україні. Мають усе те, чого українці в Російській федерації позбавлені.

Про все це українська офіційна преса не пише. А якщо й були голоси про дещо із сказаного, то десь між іншим, скоромовкою.

Нарешті, сьогодні точно невідомо, скільки ж є росіян в Україні. Перепис населення 1979 р. зафіксував 10 млн. 472 тис. росіян, але і цю цифру треба ставити під сумнів, якщо мати на увазі традицію

режиму все подавати в неправдивому висвітленні. Названа цифра становить 21,1% населення України. Це п'яте місце у шкалі колонізації Москвою радянських республік. Перше місце займає Казахстан – 40,8% населення становлять росіяни, друге – Латвія (32,8%), третє – Естонія (27,9%), четверте – Киргизія (25,9%).

Якщо припускати ймовірне заниження цих даних і враховувати темпи й інтенсифікацію колонізації, то немає підстав заспокоюватись п'ятим місцем у цій ганебній шкалі. Треба мати на увазі невідворотність спланованого Москвою процесу колонізації України. Значить, і процес, і темпи колонізації триватимуть, що й загрожує ґрунтовно розчинити етнічний склад українського народу. Є над чим задуматись усім, кому не байдужа доля української нації та її майбутнє, незалежно від політичних груп і напрямків, але об'єднаних почуттям справжнього патріотизму і національної гідності.

СРСР повністю успадкував, продовжив і вдосконалив російсько-самодержавний принцип національного пригнічення й поневолення. Він не відмовився від російської самодержавної ідеї “єдності” всіх націй, які знаходяться в імперії. Тому з такою нетерпимістю говориться про український націоналізм, який чітко і недвозначно заявляє про право українського народу до самостійного політичного життя у власній самостійній державі, про необхідність “відірватись” від “єдиної неделімої”, що й є єдиною умовою нормального розвитку народу, його культури, науки і мистецтва, його економічного життя.

Сучасне політичне становище України – це прямий історичний наслідок загарбання України Росією. Російське самодержавство здійснювало такі загарбання багато разів. Цю традицію продовжувала і нова політична влада, яка встановилася в 1917 році. (Досить назвати Карелію, насильно відірвану, як рідну дитину від матері, від Фінляндії, або анексію суверенних прибалтійських держав). Дипломатичні ж замовчування цих загарбань не сприяє національному визволенню України, як і інших народів, які прагнуть вийти з-під “братніх”, затиснутих на смерть, обіймів Москви. Український народ зберігає за собою право при найменшій нагоді, максимально використовуючи навіть крихітні можливості, говорити голосно, відкрито і повсюдно про ганебні “визволення”, “приєднання”, “добровільні входження”, що на політичній мові означає національне поневолення, загарбання неросійської землі, грубе потоптання елементарних прав і свобод нації.

Світова суспільна думка, як нам здається, не повинна забувати про всі ці загарбання, постійно про них пам'ятати і привселюдно говорити про них, коли вступають у будь-які відносини з Москвою, і завжди мати на увазі, що вступаєш у відносини з загарбником, що налагоджуєш контакти з тюремниками і гнобителями, які, прикриваючись гарними фразами про демократію, про права і свободи людей різних національностей і віросповідань, насправді гноблять їх, переслідують, чинять безправні суди, фізично винищують, прирікаючи народи, народності і нації на справжній геноцид. Така ціна голубові миру, що його випускає Москва із своїх газет, радіо і телебачення, із своїх академічних і дипломатичних трибун.

Україна платить за нього щоденно і щогодинною.

Платить переслідуванням найкращих людей – розуму і совісті нації, платить лагерними смертями – кінцевою метою всіх антигуманних судилищ над в'язнями совісті, захисниками громадянських прав і свобод людини, над людьми, які протестують проти національного гніту і винародовлення і, протестуючи, вперто шукають шляхів виходу із тюрми народів – московської імперії.

Платить не баченою в історії мовчанкою на сторінках під'яремних журналів і газет, художньої літератури і публіцистики, радіо і телебачення – потворною мовчанкою про всі кривди, які чинять українському народові, про глум над його мовою і культурою, про безпощадний визиск матеріальних і духовних національних скарбів.

Платить історичною безпам'яттю, духовним обмілінням і спустошеністю, платить яничарством, відступництвом від материнської мови.

Платить своєю безнадією, роз'їдаючим усе живе настроєм історичної безперспективності – тим жахливим настроєм, який заволікає, як смертельний смог, живу душу нації.

Платить потворним почуттям приреченості раба, не здатного усвідомити потребу боротись, щоб знищити своє рабство.

Платить своїм безсиллям.

Усупереч цим реальним явищам, всупереч тоталітаризму правлячої кліки і її густо розгалуженої мережі, найкращі сили нашого народу протистоять їм. І якщо сьогодні вони ще не зібрані в один кулак, то завтра або ж і таки сьогодні вже згуртуються, щоб не тільки захиститись від ворога, але й дати йому належну відповідь – таку, яку заслуговує будь-який ворог. Для українського народу це смертельний ворог.

Для нас, українців, де вони не знаходилися б, мусить бути чітке усвідомлення справжнього становища України. Будь-які неправдиві, спотворені уявлення є шкідливі в першу чергу для нашого існування, вони можуть призвести до катастрофи, й наші заходи спрямовані на наше виживання і, насамперед, на національне визволення. Чітке розуміння становища України дозволяє виробити на даному етапі тактику, єдино можливу і єдино правильну, згідно з якою ми можемо здійснити найголовнішу свою мету.

Тоталітарний режим, під гнітом якого сьогодні знаходиться Україна, здавалося б, не дає мінімальних можливостей для будь-якої внутрішньої роботи, що служить реалізації наших завдань. Сьогодні цей режим, під тиском важких для нього обставин, прагне себе перемалювати в “найдемократичніший” устрій і тим самим обдурити не тільки власних громадян, але насамперед громадян інших держав і країн, а може, навіть і їх політичних керівників. Все це робилось і робиться в силу старих самодержавних російських традицій і потреб – замаскувати власну суть і якнайбільше від цього одержати економічних, технічних, політичних і всяких інших дивідендів. Москві це вдавалося з перемінним успіхом.

Певний успіх вона має й сьогодні. Її тактика переслідує немаловажні цілі. Розуміння цих цілей і тактики дає можливість українцям демаскувати їх, показати їх справжнє обличчя – прагнення до всесвітнього панування. Причому максимально використати західну технологію, створити ілюзорну передишку в озброєнні під виглядом деякого фактичного роззброєння, яке не становить для Москви загрози, бо приведені в бойову готовність інші види озброєння, а над іншими проводяться загалом успішні експерименти, які завершаться запуском у виробництво.

Така дійсність. Нерозуміння її грозить катастрофою для народів світу. Необхідно мати на увазі відсутність будь-яких, навіть елементарних гарантій того, що офіційно проголошується Москвою і підписується. Прикладом може служити незабезпечення з боку Москви багатьох статей Гельсінського договору.

Сучасні державно-партійні керівники, викриваючи сьогодні криваві злочини своїх попередників (Сталіна) і закликаючи до “нового мислення”, по суті, залишаються традиційно-незмінними. Вони самі є представниками 18-мільйонного класу номенклатури, який ніколи і за ніяку ціну не відступить від основних принципів свого існування, свого керівництва і політики. Ця кліка становить

основу всієї системи. Тому й навряд чи піддасться ця система корінним реформам, які принесли б принципово нове у внутрішнє життя імперії і в закордонну політику.

Ілюстрацією незмінності системи на її сучасному етапі є, наприклад, таке:

Політичних в'язнів і далі сьогодні продовжують тримати в лагерах і тюрмах.

Далі існують всілякі перешкоди у виїзді людей за кордон.

В абсолютному тупику і далі знаходиться фактичне вирішення свободи совісті та віросповідання, хоч відповідна стаття Конституції на папері гарантує цю свободу, але фактично ні. Самостійна українська церква в УРСР заборонена. Українські віруючі мають право на існування тільки в лоні російської (офіційний термін – “руської”) православної церкви, яка на території України є засобом русифікації. Режим не може і не хоче насмілитись хоча б на мінімальні уступки в бік демократії, дозволивши на відкриття насильно позакриваних церков, з приводу чого поступають чисельні колективні заяви з багатьох місцевостей. Власті робили і роблять усе, що можливе і неможливе, аби тільки не задовольнити справедливі вимоги віруючих, які в своїх намаганнях нічим не розходяться з Конституцією. А щоб мати спокій, нерідко вони вдаються ... до вогню. То в одній, то в іншій місцевості спалахують церкви. У грудні 1967 р. згорів у Полтаві Воздвиженський монастир. Краще спалити, ніж витратити гроші на реставрацію архітектурної пам'ятки.

Останнім часом режимники розпускають чутки, що, мовляв, згідно з “гласністю” та “демократією”, буде відкрито в різних областях по кілька церков, чим буде завдано шкоди “буржуазно-клерикальній пропаганді” з-за кордону про порушення свободи совісті.

Навіть якщо й відкриють (взагалі сумнівно!) кілька церков – кілька на всю Україну! – хіба цим заходом буде розв'язана проблема свободи совісті та віросповідання? Досить сказати, що цілий ряд працівників ряду професій, особливо гуманітарних профілів, педагогічно-виховних спеціальностей, тим більше керівних посад – виключають за несумісні релігійні переконання. Отже, так чи інакше існують заборони на професію. Або зворотна сторона цієї ж медалі – неможливість відкрито заявити про свої релігійні переконання, щоб

моментально не бути звільненим з роботи. Атеїзм, справді, став державним – єдина, узаконена державою, “віра”!

Греко-католицька церква на західних землях України взагалі вже стала проблемою одіозною. Власті систематично і безперервно всіма доступними їм засобами втовкмачують населенню, яка це була погана церква, як вона прислужувалася всім ворогам “радянського народу”, особливо німецьким фашистам, і тому, не маючи “підтримки в народі”, змушена була піти на “само-розпуск” – такий евфемізм застосовують кадебісти на означення розгрому цієї церкви, уцілілі священники якої, переживши жахи тюрем і заслань, вернувшись на рідну Землю, пішли у підпілля, бо буди вірними присязі.

Вихід із підпілля в 1987 р. частини греко-католицьких священників не змінює безправного становища греко-католицької церкви в Україні. Власті не здатні переступити через юридично не правомочну постанову Львівського собору про “самоліквідацію” греко-католицької церкви. Зате вони були і є завжди в силі організувати ряд незаконних судилищ над греко-католицькими священниками, які залишилися вірними присязі та здійснювали свій обов’язок у підпільній формі.

Віра жива! Скільки не втовкмачували, скільки не агітували апаратники за атеїзм, за “правильність” лише “руської”, тобто російської православної церкви, сильна традиція народу, зокрема, на західних землях України, виявляється у звичаях, мові, у вірі батьків, дідів і прадідів, робить даремними всі спроби обрусителів і карателів. Достатньо лише виявити справжній стан релігійності, щоб переконатись у цьому. А релігійність висока, особливо на західних землях України. Руїнницька робота московських загарбників у духовній культурі, зокрема у справах релігії, особливо відчутна в східних областях України. Церкви попалено, священники винищені, суцільно оголені величезні регіони України. Але навіть тут, незважаючи на довгий період лихоліття, незважаючи на такий жадливий і нечуваний за всю історію України геноцид як голод в Україні, як сталінський кривавий терор, – релігійна віра і тут зовсім не знищена, хоч захитана, розірвана споконвічна традиція передачі з покоління в покоління віри батьків і дідів. Розхитана національна традиція, яка тримала націю на тому рівні гідності та свободи, який дозволяв їй сказати: так, я рівноправна серед усіх націй світу, і ніхто мені не може і не має права тикати

про мою “нижчість”, “вторинність” і т. д. Ось чому вона вистояла в нерівній боротьбі із своїм західним сусідом, який багаторазово, ніде гріха таїти, завдавав шкоди, яку ще й нині важко заглибити, бо наслідки цієї шкоди ще й сьогодні даються то тут, то там взнаки.

Сказане тут і далі не переслідує мету посварити між собою нації, привести до непорозуміння – навпаки, об’єктивна оцінка має допомогти взаєморозумінню і співпраці.

У зв’язку з міжнаціональними відносинами виділяються принаймні два їх аспекти – внутрішні та зовнішні. Тут немає можливості, може, й потреби детально їх розглядати. Варто лише хоча б пунктирно торкнутися деяких аспектів цих відносин, які сьогодні досить характерні для сучасного політичного становища України.

Україна має свої *внутрішні* проблеми стосовно міжнаціональних відносин. Про російсько-українські тут велась розмова більш-менш широко, хоч не все й тут відзначено з абсолютною повнотою. Треба лише підкреслити, що свідомі українці ніколи не ототожнюють режиму, московського уряду з російським народом. Але дивна річ: *хто* конкретно здійснює політику режиму, *хто* є її активний двигун на місцях? Режим використовує для цього різні національності, але насамперед російську, і ненависть українця до цих конкретних носіїв зла нерідко переноситься на самі ж народи, в першу чергу російський. Усі гнобителі заслуговують презирства і ненависті.

Тут є і свої гнобителі, які ревно служать московським загарбникам. Це, може, тема окремої розмови. “Колабораціонізм”, яничарство викликає огиду. Гніт від них ще нестерпніший. Не можна допустити іншої думки: наприклад, не зменшиться гніт на Україні від того, коли б усе КГБ було лише українське (хоч у принципі це неможливо!). Все це очевидні речі.

Але є політика режиму, яка виявляється в тому, що, зокрема, обсаджують партійно-державний бюрократичний апарат людьми російської національності. В цьому переслідується мета – забезпечення колонізації та русифікації України. Нацменшості в цьому апараті є російськомовними. “Середньостатистичний” українець зовсім справедливо сприймає їх як московських гнобителів і карателів і не дуже задумується над тим, яка, все-таки, різниця між ними і самим народом. Нерідкі суперечки на рівні побутових відносин, як правило, приводять “у рух” і національні

почуття. Внаслідок цих суперечок виникає взаємна образа: один називає іншого “націоналістом”, “бандерою”, “бандитом і т. д. Усе це адресується українцям, які, у свою чергу, не лізуть у кишеньку за словом і зразу ж відповідають усеросійському шовіністові (що не є рідкісним явищем), знаходячи відповідні вислови.

Ненависть пригнобленого українця скерована на всіх, хто сприяє гнобленню, хто є його конкретний носій: у результаті перепадає в першу чергу росіянинові, а потім і іншим гнобителям, в тому числі й євреям.

Є, однак, традиційно негативне ставлення українця до інших національностей, бо в його історичній пам’яті збереглися незабутні кривди тих інших, організованих їхніми урядами націй, які чинили шкоду Україні. Ставлення зокрема, до єврейства ґрунтується знову ж таки на тому, *яке було і яке є* єврейство сьогодні в політиці московського режиму в Україні. Єврейство – те, що зіграло в ідеології та політиці режиму помітну роль, – займало, як правило, офіційно-режимне становище. Останніх 70 років панування в Україні московського режиму підтверджує цю думку. Звідси й природне негативне ставлення українця до нього. За відзначений період єврейство, що знаходилося на території України, на жаль, не здійснило політичної переорієнтації – в бік захисту національних прав українського народу. Навіть в умовах так званих “відлиг” українське єврейство не виявляло зацікавлення українськими національними справами. Тому й не було і сьогодні немає й переоцінки українцями єврейства (йдеться про українців, які сьогодні живуть в Україні). Серед демократично настроєних євреїв останніми часами спостерігаються спорадичні співчуття українській справі. Може, тут і виникне політична тенденція – схвалення українського визвольного змагання.

Щодо *зовнішніх* міжнаціональних відносин, Україна, поки вона не становить суверенної держави, не здатна їх формувати. Сьогодні всі її стосунки з іншими націями визначаються Москвою тільки в її, Москви, інтересах, і тому не мають ніякого політичного значення для України, яка, перебуваючи у складі Російської імперії як колонія, не веде самостійної політики, не встановлює політичні та всілякі інші контакти з іншими націями, які мають свою державність, тому про зовнішньополітичні відносини України можна говорити лише в минулому часі, вони мають сьогодні історичний сенс, коли були і добрі, і погані стосунки, і забувати

все це не можна, якщо хочемо осмислили історичний досвід з метою конструктивного накреслення майбутнього.

Сьогодні міжнаціональні відносини українців, позбавлених державності, мають будуватися на єдиному реальному ґрунті конкретних стосунків між представниками уярмлених націй і підпорядковуватись єдиній меті – національному визволенню. Такі міжнаціональні відносини набувають глибокого політичного змісту, бо ставлять корінні інтереси різних націй в один ряд: усі поневолені нації, прагнучи визволення, мають спільну мету і завдання, необхідні для досягнення цієї мети. Тут і потрібна співпраця, яка відповідає інтересам кожної нації.

Коли ж говорити в цілому про шкоди, які завдавали українській нації її сусіди, то це був би надто довгий перелік. Але в цьому переліку є один, чи не найважливіший факт, а саме, коли б наші сусіди розуміли місце і роль України для їхніх же, тобто сусідських, міжнаціональних стосунків та співіснування, то, напевно, політична карта сучасної Європи і стосунки й співвідношення між діаметрально протилежними силами свободи і безправ'я були б іншими, якісно відмінними, кращими в бік свободи і рівноправності націй. Незалежність України – це не тільки справа української нації (зрозуміло, це наша кровна і тільки наша насамперед справа, яка лежить у наших серцях, у нашому розумі, у всіх наших діях), це глобальна проблема, від позитивного розв'язання якої залежить не лише майбутня політична карта Європи, але й майбутнє планети... – Вона сьогодні – і з кожним роком це буде відчутно все більше і більше – стає тісною, все більше зв'язаною з виживанням кожної нації, навіть найменшої, з необхідним її розвитком. Тут немає альтернативи, якою можна підмінити вирішення названої глобальної проблеми: всілякі половинчасті рішення – це тільки тимчасовий відступ від остаточного розв'язання, це камуфляж, який не здатний замаскувати справжній стан речей.

Усе це настільки очевидне, що, здавалося б, немає потреби тут говорити. Але ж ні! Досі – підкреслюємо – досі на жодних міжнародних авторитетних форумах не стояло й, на жаль, сьогодні не стоїть чітко питання: існування Російської імперії є загрозою для всього світу.

Московська імперія, поки існує, становить реальну загрозу для народів, націй, які знаходяться в її лабетах, і для світу до того часу, поки вона володіє найбільшою у світі мобільною армією,

найбільшим технічним оснащенням і розвідницьким апаратом, найсильнішим у світі, і найжорстокішими карально-репресивними засобами. Ілюзії стосовно оцінки перерахованих тут засобів є життєво небезпечними для всіх, хто їх легковажить.

Екстремальні умови, в яких доводиться жити і працювати, ніяк не є виправданням бездіяльності: все, що ми, українці, здійснюємо тут, в Україні, і поза її межами, немає жодного значення, якщо наша діяльність не спрямована на найважливіше – національне визволення. Тому великі й малі справи є завжди великими, якщо вони служать великій меті.

В умовах відсутності демократичних свобод – свободи слова, друку, демонстрацій, в умовах тільки і тільки формального існування статей Конституції про всі ці та інші права і обов'язки громадян України, в умовах наскрізного контролю з боку КГБ і його розгалуженої мережі донощиків-інформаторів по всіх параметрах суспільно-громадського життя: економічно-технічному, науковому, творчо-мистецькому, сімейному, організаційно-трудовому, – в цих умовах навіть мінімальні спроби мислячих людей виступити проти офіційного курсу винародовлення української та інших націй становлять подвиг. Однак річ не в жертовності цих людей – жертв, кривавих і незчисленних, Україна поклала і сьогодні кладе безперервно. Річ у тому, щоб із загибеллю людей не загинула справа, за яку вони віддають усе і навіть своє життя. Тому, здається, пора ставити питання по-іншому: *боротись, перемагати і жити!* Жити для того, щоб служити ідеї, втілювати її в життя. Беретти людей для праці, для повсякденної та вкрай потрібної роботи.

Для цього всі засоби добрі і моральні. В названих умовах форма так званого “радянського статусу” селянина, робітника, економіста, лікаря, інженера, письменника, науковця і т.д. прийнятна, якщо їхня діяльність служить названій меті. Всі вони перебувають на різних соціально-демографічних рівнях: у сім'ї, у своєму вузькому колі однодумців, серед товаришів по роботі і т.д., думаючи про основне, так чи інакше втілюючи свої переконання, свої думки в те, що вони роблять. Повсякденна робота є непомітною, “тихою”. Вона має принести свої плоди і, поза всяким сумнівом, принесе. Найбільша вага, зрозуміло, тут лягає на українську інтелігенцію.

Звичайні людські зв'язки змушують долати недовір'я, посіяне режимом, до своїх співвітчизників, встановлювати тісніші

контакти, які на ґрунті побутових інтересів, під час повсякденного спілкування, набувають глибшого змісту, виводять учасників цих контактів на ширші, передусім національні проблеми. Існують мікрозв'язки, в яких назріває переконання в необхідності національно-виховної роботи серед молоді в першу чергу, почавши від власних дітей. (Якщо діти є несвідомі національно, а батьки свідомі, то вина лягає на батьків – у першу чергу!) На сім'ю лягає священний обов'язок передати молодому поколінню національну ідею. Тільки в цьому суспільному ядрі сьогодні є єдина можливість виховати в молоді готовність віддати національній ідеї все, навіть життя. Тому на сім'ю лягають надзвичайно великі обов'язки і відповідальність, а звідси – вимоги до сім'ї як єдиної суспільної структури, в якій мусить функціонувати національна свідомість. Неповноцінність сучасної сім'ї в Україні в першу чергу зводиться до того, що офіційні чинники цілеспрямовано, протягом сімдесяти років, стирають національні ознаки, розмивають свідомість її членів, інтенсивно проводиться моральний і національний розклад. Змішані шлюби, соціальна і національна деправовість, повна залежність від держави, тоталітарний ідеологічний контроль – всі ці та багато інших засобів переслідують мету розчинити українську сім'ю в московському потоці колонізації та русифікації. Протистояння їм можливе лише на ґрунті високої національної свідомості, повного опанування національною українською культурою, найкращими зразками світової культури. Тільки власною культурою, власною свідомістю, світоглядом, мораллю та етикою, принципово відмінними від світогляду, моралі й етики московських загарбників, українська сім'я здатна протиставитися всім негативним впливам, які покликані її знищити. Всі ці вимоги ніяк не завищені, як і не перебільшені негативні впливи на сім'ю – атом усієї нації, в якій пульсує жива думка, живі настрої непокори і гніву. В цьому мікрокліматі народжуються важливі думки, відбувається переосмислення цінностей, оцінка ситуації, визріває розуміння власних потреб як нації та відповідної діяльності, яка ставить своєю метою зміцнити нові переконання, розширити розуміння власної сили і можливостей.

Включення в цю роботу всіх можливих легальних, півлегальних і нелегальних засобів – першочергове завдання в сучасному становищі України. Пробудження національної свідомості – мета цього руху, який сьогодні виявляється в захисті

мови як єдиного, унікального національного багатства, без якого немислиме існування нації, в захисті історично-культурних пам'яток України, природи і природного середовища. Тут відчувається гострий голод в історичній літературі, в інформації, яка стосується як минулого, так і сучасності України, бо вся офіційна інформація не тільки спотворена, викривлена, неправильна, але й зведена до абсолютного мінімуму. Інформацію ж, передану через радіо з-за кордону, продовжують грубо глушити.

Сьогодні ми відчуваємо дуже гострий брак технічних засобів для внутрішнього поширення вкрай потрібних історичних, культурних, економічних та інших знань, не пропущених крізь густе сито офіційної цензури. Можливо, цей дефіцит буде в майбутньому зменшений – усе-таки, ми є свідками бурхливого розвитку технічних засобів інформації, який відкриває нові перспективи для передачі знань, необхідних для національного усвідомлення українського народу.

Ідеологічний контроль, який сьогодні здійснюється в Україні, настільки тоталітарний, що буквально викреслює з писаного і друкованого слова елементарні думки про національно-політичне становище України. Тільки позацензурні, самвидавські видання (їх загалом небагато) пропагують ідеї свободи, національного самоусвідомлення.

Тут, на “низак”, якраз потрібна щоденна робота з метою пробудження національної свідомості, яка в окремих регіонах України, особливо східних, надто промислових, знаходиться на нульовому рівні. Режим доклав і докладає всіх зусиль для того, щоб ця свідомість знаходилась на найнижчому рівні. Ні загальноосвітня школа, ні вузи, ні засоби масової інформації нічого не роблять, щоб підняти її на вищий щабель – навпаки, вони рік-річно продовжують її затемнювати.

Зважаючи на сучасне становище України, вважаємо, що далі так існувати не можна: *це нижче людської гідності, національно ганебно, протиприродно і антигуманно з погляду елементарних норм співжиття між народами.*

Кожний рік такого життя нас, українців, відкидає на десятки років назад порівняно з вільними націями, які на полі науки, техніки, мистецтва нормально розвивають свої природні здібності й можливості та вносять у світову духовну скарбницю і свої скарби.

Щоб докорінно змінилась ситуація, потрібна політична активність українського народу, всіх без винятку його верств і прошарків. Політичне пробудження українського народу почалось несміливо, з настирливим гальмуванням з боку республіканських властей, але цей процес, очевидно, невідворотний. Тут і виробиться політичне мислення, яке, захоплюючи ширші кола суспільства, включить розуміння становища України і шляхи виходу з нього, осмислення нашого тисячолітнього історичного досвіду, успіхів і невдач, виховання громадян, готових на ділі посвятитися ідеї визволення. Це – генеральні напрямні у процесі національного визволення, який, без перебільшення, не завмирав зовсім, лише у відповідні часові відрізки то пригасав, то засвічувався палахкотливим вогником, то спалахував у вчинках сміливих і самовідданих людей. Сьогодні активізуються найбільш свідомі групи людей різних вікових і професійних категорій. Вони вже здатні на політичну активність стосовно історичної ситуації.

Журнал "Ukraina Independent", Торонто, 1988.

Псевд.: Микола Брат.

ДАЛОГ МІЖ НАРОДАМИ – БЕЗ ПОСЕРЕДНИКА

Спадщина, яку залишила імперія зла для народів, що, визволившись, нарешті встановили свою державність, має багатоаспектні особливості, але в сумі – це погана спадщина. І чимскоріше її позбутись, тим успішніше “просування” молодих держав шляхом національно-духовного відродження, самостановлення національної свідомості, повернення до власної духовної спадщини, яку московські імпер-шовіністи прагнули, щоб її забули народи, розчинилися в російській псевдокультурі, відмовилися від власних традицій, релігії, народних звичаїв і т.д.

Ця погана спадщина заявляє про себе на кожному кроці. Бо як інакше поясниш такий неприємний факт, коли, наприклад, в компактно замешканім селі українці не мають... школи, де навчалися б рідної мови? Зате вивчають там... російську. Хай читачі не думають, що я виступаю проти російської мови. Прихильники